

Васо ИВОШЕВИЋ

У СПОМЕН ПЕТРА ШЕРОВИЋА

(Поводом десетогодишњице смрти)

Пред крај 17. в. кад су, послјије упорних борби, ослобођени од турске двјестагодишње владавине Херцег-Нови и сјеверни предјели Боке Которске, напађено становништво Херцеговине и Црне Горе, било робовањем или економском биједом, силази на обале бокељског залива. Поједина племена и братства траже политичку и материјалну заштиту у мирнијем животу и бољој егзистенцији. Али, и доље на бокељским обалама под заставом млетачког Лава, чекала их је нова борба у очувању својих права.

НАПУШТЕНА ОГЊИШТА НА КАМЕНУ

Љути камен нашег динарског ланца који се као ратнички бедем пружа низ обалу толико вољеног мора прастаро је огњиште наших предака. Огњиште на камену у суровој борби за голи опстанак. Тај љути крш је и једино уточиште пред поробљивачима с разних страна. С њега може да се пође једино онда кад стегне биједа за грло. Тако херцеговачка братства, пред смртним пустошењем двије непријатељске војске предвођена митрополитом Саватијем Љубибратићем, полазе и носе најдраже благо из порушеног манастира Тврдоша да га похране у нови манастир на Савини. А црногорска братства силазе низ окомите литице у питоме драге Доброте. И одатле траже нова погодна обиталишта. И овдје их је чекао камен, али не онај љути планински, него приморски који пуца под ударцима мушке снаге. У Бокељском заливу за ове досељенике није била туђина, јер су овдје од далеке старине позната насеља нашег живља. У њих су се уселавале ове нове миграције са старих камених огњишта. Занимања су била слична, али много боља и кориснија. У Боки је одавно цвјетала трговина и то артиклима домаће производње. Тада се насељавају Херцег-Нови, са околним селима, Пераст,

Ораховац, Доброта, Прчањ и Столив. Међу извјесне породице које воде главну ријеч у насељавању и привреди спомињу се Сикимићи, Властелиновићи и Беловићи. Многи од њих истакли су се у хајдучким четама и одавде су одлазили у акције против Турака. Положај њихових породица и осталог живља требало је обезбиједити код млетачких власти. У то доба јављају се многи документи о правном положају досељеника. Народ је тражио вјерску и националну слободу у виду једне самоуправне институције под туђином. У томе се дјелимично и успјело, о чему свједоче сачувани архивски фондови. Сечена права често су угрожавана промјенљивом политиком Венеције. Један од видова борбе за очување свога интегритета је и у упорности чувања своје богате традиције. Преписивали су се документи, родослови, хронике и читуље, све у тежњи да се докажу права на опстанак. Жива ријеч и здрава свијест о своме поријеклу учврстили су култ домаћег огњишта на камену. Ријетко се кад презиме промијенило или искварило. Слојеви нових насељавања доносе свјежу снагу менталитета са старих огњишта у домове рођака. Везе између братстава која су остала горе у љутом камену и исељеника нијесу се прекидале, поготово не у етичком и етнопсихичком погледу. Такво јединство се одржавало кроз култ породице и њених предања. Зато је могао да се међу Бокељима разбукти снажан покрет народног препорода у првој половини прошлог вијека. Здравни коријени дуго формираних насељавања нашег живља одбацивали су сваки калем туђинштине. Међу њима нису могле да се оснаже хетерогене силе. Нешто као слаба патина од туђинских утицаја остало је само у маниру и изразу покољења, која су се васпитавала на туђим језицима, али тако слаба да је увијек преовладавао здрави дух традиције којим се уздизала свијест о сопственој култури из далеке прошлости.

И далеки преци Петра Шеровића дошли су на сунчано жало Бијеле озго са старих камених огњишта, из врлетног села Залаза крајем 17. в.¹

У једној таквој сасвим здравој и креативној традицији одрастао је и васпитавао се Шеровић. Његово родно село Бијела његовало је све љепоте таквог предања у свим облицима народног стваралаштва, у обичајима и моралу људи. А такво је мање-више скоро свако село у Боки Которској. Изненадио се Караџић кад је овдје долазио и видио колико је жива и богата домаћа стара култура и њене тековине у животу Бокеља. Све што

¹ П. Шеровић, Бијела у Боки Которској, Споменик САН, CV, Београд 1956, 193. У писму од 31. 8. 1963. г. писао ми је „Према сачуваним документима у Архиву у Херцеговине 1696. г. спомињу се браћа Вук и Мијо Шеровићи, синови Јовови. Наша породица потиче из Залаза. Вјероватно су се Вук и Мијо, а можда и њихов отац Јово, доселили овамо половином 17. в. Ми потичемо од Вука.“

је чуо крај домаћег огњишта Петар Шеровић је понио у живот и објелоданио у бројним научним радовима. А много тога могао је да чује и запамти. Његов отац Драго био је вриједан и интеллигентан, прави ентузијаста за народну прошлост. А мајка је знала тако добро народне пјесме и попијевке да их је памтила до посљедњих година живота.² Још као студент почео је да се бави проучавањем културне прошлости Боке. Он је тиме насљеђивао интересе предака о очувању традиција. Тај интерес настојао је читавог свога дугог живота да унапреди и научно објасни. Сав се томе посвећивао упркос службених обавеза које су биле у опречности са његовим научним радом. Од родитељских приповиједања преко студентских дана и брига једне компликоване и одговорне службе, у којој је као и у свему био врло савјестан и хуман, кроз научна истраживања па све до посљедњих година живота, сав је био предан великој жељи да што више уради да се прошлост Боке Которске са свих научних аспеката сагледа у што бољем свјетлу истине, да се све што је нејасно и несигурно расвијетли на најчистијим изворима науке колико то буде могуће, да се фалсификати и интерполације уклоне и да се прошлост прикаже онаквом каква је била.

НА ИЗВОРИМА НАУКЕ

Још као основац показивао је ријетку љубав према књизи. Тада се видјело да није имао смисла за поморство и трговину, у чему су Бокељи некад имали много успјеха. Он је одабрао други пут, прилично усамљен у овим крајевима у доба његовог дјечаштва. Которска гимназија била је тада надалеко чувена. Памте се многи њени професори који су школовали генерације одличних интелектуалаца.

Треба прегледати годишње извјештаје ове Гимназије и публикације њених професора, па да се дозна шта се све тада урадило у педагошко-научном смјеру. Његов успјех у настави и интересовање да што више сазна професори су брзо запазили. Нарочито се истицао у изучавању класичних језика и историје.³ То није био само труд ученика за бољи успјех у у школи него и нешто много више. То је био риједак ентузијазам да се што више дозна и понесе у живот. Солидно позна-

² Игњатије Злоковић, Петар Шеровић, Старине Црне Горе, III — IV, Цетиње 1965—66, с. 257. Злоковић пише да се „одагајао и растао у кући која је била богата ризница културно-историјског наслеђа. Његови родитељи су знали легенде, приповијетке, пјесме и разне народне обичаје“.

³ Которска гимназија се истицала са својим врло ученим наставним кадром. У вишим разредима „предавања су личила на научне семинаре“. Иг. Злоковић, Петар Шеровић, Историјски записи, XXI, XXV, Титоград 1968, 327.

вање националне историје и класичних језика користиће му доцније у научним радовима. Одатле, из врло стручних предавања которских професора, био је појачан Шеровићев урођени интерес за друштвене науке. Зато је изгледало да ће се посветити просвјетној служби. Али, положај просвјетних радника под аустроугарском влашћу био је врло несигуран, особито за домородце.⁴ Шеровић се одлучио да студира правне науке. Широке области правних дисциплина опет су га уводиле у свијет за који се интересовао. Он ће временом да превазиђе те оквире и посвети се искључиво историји поморства, црквеној и културној историји, епиграфици и иконографији, а дјелимично и етнографији. Правне науке су му потпомагале да боље сагледа друштво у процесу развоја историје. Студирао је у Загребу, Бечу и Грацу гдје је и дипломирао 1913. г. У Бечу и Грацу, поред правних наука, слушао је предавања из југословенске књижевности, филологије и историје, која су држали чувени научници као Јиречек, Јагић, Милан Решетар и Матеј Мурко. У то вријеме Јиречек је постао име у европској историографији, шеф катедре за историју источно-европских народа и познати писац. У Бечу је слушао Решетарова предавања из словенске филологије, а у Грацу Мурка из словенске књижевности и лингвистике, а Јагића из словенске палеографије.⁵ Идеја југословенског јединства одавно се његовала међу нашим студентима у Бечу. Студентско друштво „Зора“ окупљало је нашу омладину на национални и интелектуални рад.⁶ Шеровић је патриотско осјећање носио у себи још из дјетињства, са породичног огњишта. Био је дубоко свјестан шта су значиле оне преломне године при крају његових студија. Пламен рата са Балкана је убрзо захватио цијелу Европу. Очекивало се да се оствари вјековна нада југословенских народа о слободи и јединству. Своје богато знање требало је одмах да стави у службу народа. Са извора науке да пође у живот, међу своје и да послужи расвјетљавању научних истина за опште добро своје отаџбине.

НЕИМАРСКО ДЈЕЛО

Жеља да се посвети научном раду, која се у њему разбуктала у гимназијској клупи, а поготово у вријеме студија, почела је да се полако остварује.⁷ Не само стручним зна-

⁴ Злоковић, н. д., 327.

⁵ Народна енциклопедија СХС, II, 99 — 100; 149 — 150; 920 — 921; III, 762.

⁶ Народ. енциклоп. I, 947 — 948.

⁷ По завршетку рата једно вријеме ради као судски приправник у Котору. А затим одлази у Нови Сад гдје држи предавања из поморске историје и привреде Боке. Злоковић, 327.

њем и истраживачким радом него и организаторским дјеловањем постаје пионир у оснивању научних установа. У Новом Саду, у току службовања, прилази друштву еминентних историчара. Уз Станоја Станојевића, Димитрија Руварца, Димитрија Кириловића, Алексу Ивића, Николу Радојчића, Васу Стајића и Душана Поповића, Шеровић је један у групи оснивача Историјског друштва Војводине 1927. г. и покретача његовог Гласника, одличне научне публикације која је све до овог рата била најзапаженији зборник научних истраживања из више области на 4. подручју Војводине.

Дужности у управној служби и премјештаји у вези са овом врстом службовања свакако да су га ометали у истраживачком раду. Још тада је Шеровић, како ми је више пута казивао, морао да прибјегне ноћном бдијењу над документима и литературом да би могао писати. Како је по потреби службе мијењао мјеста од Новог Сада, Костајнице и Шибеника до Котора, искористио је такве околности да свугдје остави најљепшу успомену првенствено у односу са људима, а онда и у односу према старинама, историјским и архивским фондовима, објектима који су ангажовали његову пажњу и смисао за истраживање. За вријеме боравка у Костајници организовао је и уредио прву „Господарско-културну изложбу“. Овдје успијева да прикупи и експонира предмете од великог историјско-умјетничког значаја, свјетовног и сакралног карактера. За ову прилику написао је одличну монографију „Град Костајница и костајнички срез у прошлости и садашњости“. За овакав труд и љубав према културном благу тога краја додијељена му је диплома почасног грађанина Костајнице. И кратко службовање у Шибенику било је за науку плодно. Проналази драгоцјену грађу, дотле непознате документе о миграцијама и насељима нашег живља у том крају, проучава их и објављује.⁸ Долазак у Котор и дуги боравак све до овог рата био је и најплоднији. Још 1933. г. оснива Народни универзитет Боке Которске и позива бокељске интелектуалце на сарадњу. У оквиру овог универзитета одржавају се у Котору бројна предавања из разних области науке и привреде. Шеровићев Народни универзитет је прва институција ове врсте на подручју Боке. И одмах идуће године покреће њен часопис „Гласник Народног универзитета Боке Которске“ који је уз велике напоре његовог оснивача и финансијске потешкоће, окупао врло учене сараднике и излазио повремено у тромјесечним свескама све до 1941. г. Шеровић је у овом великом подухвату имао и тешкоћа. Требало је људе покренути и убједити у велики значај ове установе и њеног гласила. А поред тога требало је обезбиједити средства за редовно излажење Гласника. И ту се осјетила наша стара сла-

⁸ Васо Ивошевић, Петар Шеровић о Србима у Хрватској, „Вјетром вијани“, Споменица културног друштва „Просвјета“, Загреб 1971, 193—200.

бост — немар према општим интересима нијесмо били савладали. И поред низа објективних тешкоћа, Шеровић није клонуо у своме прегалаштву. Народни универзитет у Котору и његов Гласник поставили су здраве научне темеље да се могло последије рата озбиљно наставити са научним радом на терену Боке. Шеровић је тако постао претеча и путеводитељ у даљем истраживачком раду и формирању научних установа у Котору и Херцег-Новоме. У јесен 1934. г. организује велику и добро запажену „Културно-историјску изложбу Боке Которске“. То је била прва изложба оваквог опсега и садржаја у Котору какву Бокељи до тада, а ни доцније, нијесу видјели. Том приликом Шеровићев „Гласник“ у посебном издању објавио је списак експоната са назначењем фондова и власника изложених предмета. То су били предмети власништва појединих бокељских општина, манастира и цркава и приватних збирки. Изложено је било преко седам стотина експоната из разних области културног и умјетничког стваралаштва Боке Которске. Поред старих рукописних и штампаних књига, епитафа, диплома и повеља били су заступљени везови, ношње, покућство, слике, графике, иконе, кујунџијски предмети и све што је у вези са поморством и другим гранама овдашње привреде. Заступљена су била археолошка налазишта, нумизматичке збирке, фолклорни предмети, архивистика, библиотечки раритети и експонати примијењене умјетности и домаћег занатства. Очевици изложбе пишу да је „на овој изложби заблистало дотле невиђеним сјајем још очувано богато културно-историјско наслеђе овога краја“.⁹ Ова изложба „заузела је све просторе Гргурине палате (данас Поморски музеј у Котору) и својом свеобухватношћу квантитативном и квалитативном изненадила и саме познаваоце овог наслеђа“.¹⁰

Још у првом броју Гласника Народ. универзитета позивао је на сарадњу истичући да су задаци ове установе да се чува културно-умјетничко благо Боке, да се проучавају архиви, да се унапређују сви облици народне привреде. У том смислу у едицији Народног универзитета публиковано је неколико значајних књига мањег обима из области културе, умјетности и привреде. Крајем 1939. г. Шеровићев Народни универзитет отвара врло успјелу пољопривредну изложбу.¹¹

⁹ Злоковић, н. д., 328. Културно-историјска изложба Боке Которске, Гласник Народног универзитета Боке Которске, Котор 1934, 7—8.

¹⁰ Нико Луковић, Петар Шеровић, Годишњак Поморског музеја у Котору, XVII, Котор 1969, 251—252.

„Од 1949. г. на овамо он је не само видио реализацију својих планова већ је био и један од оснивача и сарадника данашњих музејских и архивских установа у Боки“, Злоковић, 329.

¹¹ Луковић, 252.

Петар Шеровић

Шеровић је 1936. г. апеловао да је крајње вријеме за отварање музеја у Котору. „О потреби музеја сувишно је и говорити. Нема ваљда лица у Котору и околини које не би, особито након сјајно успјеле изложбе, ту потребу увиђало. Већ је крајње вријеме да се у овом правцу нешто конкретно уради како бисмо наше старине сачували за себе и своје потомство. Туга обузме душу сваког родољубивог Бокеља кад види како нам даномице, често уз багателне цијене, испред наших очију странци и несавјесни трговци односе најдрагоцјеније предмете и наше највеће светиње. Оснивањем једног музеја у Котору много тога би се спасило у Боки.“¹² Тако исто истицао је потребу отварања црквеног музеја у манастиру Савини да би се спасило драгоцјено умјетничко благо у старим рукописним и штампаним књигама, иконама, црквеном везу и металима које пропада по сеоским црквама.¹³ Нажалост, његов апел код политичких и црквених водећих људи остао је без одзива.

ПРЕД РИЗНИЦАМА ПРОШЛОСТИ

Шеровић је из Которске гимназије понио велико знање да га допуни на универзитетским катедрама. Зато је и могао тако зналачки не само да користи објављену грађу (Тајнер, Фарлати, Момзен и др.) него да и самостално чита и дешифрује не само замршене рукописе на старим и новим језицима и још теже инскрипције и сигнатуре. И то не само у документима него и у умјетничким дјелима, нарочито на иконама. Одлично је познавао библијске и литургијске текстове и симболику, особито у словенским и класичним издањима. Зато је могао тако сигурно да тумачи и криптограме у живопису. Тако солидно знање омогућило му је да упозна наше богато културно наслеђе, да претражује и исписује из архивских фондова и ризница умјетничких дјела. Послије дугог испитивања и провјера Шеровић је полако доносио сталожене, добро проучене и документоване закључке. У његово вријеме изворна научна грађа није била тако доступна као данас. Знамо каква је судбина пратила Которски архив. Користи свако слободно вријеме да се упозна са материјалима потребним за научни рад. Зато обилази јавне и приватне библиотеке, збирке, објекте, локалитете, тражи документа и записе. Деценије проводи у проучавању родне Боке у свима областима њеног живота које су га нарочито интересовале. Нико тако као он није познавао Бокеље, њихову прошлост и културна богатства. Скоро сваки научник који је до-

¹² Хитна потреба оснивања музеја у Котору, Гласник Народног универзитета, Котор 1936, 2 — 3, 1 — 3.

¹³ Потреба црквеног музеја у Боки, Гласник Нар. унив., 1935, 1 — 2, 12 — 16.

лазио да проучава неки огранак из бокељске прошлости, обраћао се Шеровићу за савјет. Мањи број његових радова третира теме изван Боке.

Овдје ћемо се осврнути на један његов рад који казује о просвјетним приликама у Боки од 17. до 19. в. када се формира извјесна самоуправа у животу старог и придошлог живља. Шеровић истиче да су многи из Рисна и Топле „учили да читају и пишу народним језиком и ћирилским словима, која су називали „српским“ и њима се служили у својим писмима и разним документима“. Шеровић напомиње да је сачувао много докумената „писано народним језиком и ћирилицом. Док су општине у которском базену у 18. в. кореспондирале на туђем, талијанском, језику дотле су топаљска и рисанска општина, а тако исто грбаљска и паштровска, уредовале на народном језику и водиле службену преписку с млетачким властима, издавале чак и разна свједочанства потребна поморцима писана ћирилицом што је за оно доба јединствен случај... Споменуте општине су се енергично заузимале да се очува народни језик и у администрацији, па су млетачке власти биле принуђене да држе своје „драгомане“ тј. преводиоце ћирилских писаних аката“.¹⁴ На основу архивских података проналази најстарије школе у Боки и учитеље и доноси биографске податке.

Смјене политичких власти, њихову администрацију и однос према становништву, привреди, економске прилике, народни живот и обичаје, ратове, посебно поморске битке, трговину, познате поморце и бродовласнике, бокељске градове и села, културне утицаје, сликарство, архитектуру, примјену закона и обичајног права, све је то Шеровић приказао у свијетлу сигурних извора.

Писао је о Боки у античко доба, под Немањинима, млетачком, француском и аустријском управом. И о учешћу Бокеља у Првом српском устанку. Неколико расправа посветио је појединим раздобљима из политичке, културне и привредне историје Котора и Херцег-Новога. Проучавао је цркве и поједине манастире у Боки, нарочито фреске и иконе у њима. Шеровић је био најбољи познавалац црквеног сликарства на подручју Боке. У погледу проучавања икона и живописа у Боки често исправља и допуњује многе научнике. Тако и у проучавању овдашње епиграфике дао је најбоља тумачења и најтачније читање записа и натписа са појединих објеката и предмета. Указује на погрешне закључке изнијете у јавности и исправља их, допуњује мањкавости појединих студија о бокељској прошлости.

¹⁴ Из архива старе рисанске општине, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, XXX, Београд 1964, св. 3—4, 264—68.

Ко је стигао да прочита његове радове, нарочито приказе на поједине књиге, могао је лако да закључи колико се држао у свакој прилици објективног суда о људима и њиховим дјелима. Савјестан и у доброј намјери увијек је примјењивао у раду онај познати класични научни принцип SINE IRA ET STUDIO. То се примјеђује у сваком његовом раду, а нарочито у критици. Никад код њега нема претенциозних ни заједљивих осврта, него строго достојанствени, добро проучени и конструктивни прикази у намјери да се истина изнесе на видјело јавности. Начин његовог писања осврта на дјела појединих научника био је ненаметљив, имао је тон хуманог става, солидног знања и жеље да се укаже на оно што је погрешка, коју треба исправити допунама тачних података. Из таквих његових написа запажала се ауторова тежња да се открије истина у пуноћи својој и да се призна труд у откривању истине. И кад је долазило у питање незнање појединца или слаба припрема за рад, Шеровић исправља нетачности и не упушта се у полемику нити се осврће на поводе због којих је аутор погријешно. Напротив, увијек налази топлу ријеч похвале и извјесног охрабрења, пријатељски израз да помогне у незнању или погрешним закључцима. Увијек достојанствен и тачан, савјестан и добро припремљен за интерпретацију неког питања, такав остаје и у критици. У сваком чланку или студији, осврту и критици уочљива је његова намјера да се кроз провјеравање чињеница очисте све наслаге произвољних судова и дође до извора. За њега је с правом речено да су га „ресиле разне врлине, а највише скромност и урођена отменост духа у опхођењу са људима. Био је отворена књига за разноврсне научне проблеме“.¹⁵

Шеровић је почео да пише доста рано у листовима као што је „Словенска мисао“ у Трсту и „Застава“ у Новом Саду. Његов научни рад траје скоро педесет година. Поред толиких листа и часописа дао је значајне прилоге у Енциклопедији Југославије и у енциклопедијама поморства и ликовних умјетности. Тако исто и у Лексикону југословенских писаца, који издаје Матица српска у Новом Саду.

Поред низа чланака и опширних радова из разних области бокелске прошлости предузео је био огроман труд на изучавању катастика старих бокелских општина. Почео је са територије Херцег-Новога. Намјеравао је да испитивањем ових архивских извора проучи миграције и насељавања данашњег становништва Боке од 17. в. наовамо. Тиме је хтио да изврши ревизију Накићеновићеве књиге „Бока“, антропогеографске студије која је објављена у Београду 1913. г. у издању Српске академије наука.¹⁶

¹⁵ Злоковић, 330.

¹⁶ О томе ми је писао 20. новембра 1961. г.: „Преда мном стоји тек започети опширан рад о поријеклу становништва сјеверног дијела Боке.“

Указујемо на значајније Шеровићеве радове по областима научног проучавања који дају најбољи материјал за оцјену резултата до којих је дошао својим упорним и зналачким трудом. Највећи број ових радова односи се на поморство Боке у бродарству, традицији, ратовању и трговини. Сумарни преглед дао је у своме предавању „О поморству Боке Которске“, које је одржао у Београду 1924. г.¹⁷ Сљедеће године пише популарну историјску студију о Боки Которској највише с аспекта поморства.¹⁸ Знатно касније појављују се његове студије о поморству.¹⁹ Радови из области политичке и културне историје Боке су такође бројни. Неколико од њих односи се на прошлост Херцег-Новога.²⁰ О учешћу Бокеља у Првом српском устанку писао је врло документовано.²¹ Из архивистике објавио је доста грађе која се односи углавном на млетачке дукале и остала документа 17. и 18. в. из Херцег-Новога и Рисна.²² Неколико радова спадају у област археологије.²³ У етнографске прилоге долазе радови о народном животу у Боки Которској, традицијама и сујевјерју.²⁴ Проучавању епиграфике посветио је велики број радова. То су проучавања записа и натписа из цркава у Костајници, са текстила у Задру, из цркава у Котору, Столиву и Тивту и из манастира Прасквице.²⁵ Из области историје умјетности описао је старине манастира Комоговине, фреске у цркви Св. Борфа у Ораховцу, у манастиру Прасквици и Подострогу, и о лику епископа Данила у Бијелој. Од посебног су значаја Шеровићеве прикази на енциклопедијско дјело Влад. Петковића „Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа“, САН, Београд 1950. и студију Павла Мијовића о бокељској сли-

¹⁷ О поморству Боке Которске, Братство, књ. 32, Београд 1924, 95 — 112.

¹⁸ Бока Которска, Јадранска стража, Сплит 1925, 1, 8 — 10; 2, 38 — 40; 3, 65 — 67; 4, 89 — 90; 5, 122 — 24.

¹⁹ Злоковић Максим, Библиографија радова П. Шеровића, Которска секција Друштва историчара Црне Горе, Котор 1970, 219 — 34.

²⁰ О поморству херцегновске општине у 18. и 19. в., Годишњак Поморског музеја, Котор 1953, 49 — 71; Борбе око Херцегновога до његовог коначног ослобођења, Годишњак Пом. музеја, 1955, 5 — 28; Стара топаљска општина у Б. Которској, Историјски записи, 1957, 1 — 2, 189 — 210; Извјештаји генералног провидура Корнара послје заузећа Херцег-Новога, Годишњак Пом. музеја 1965, 45 — 54.

²¹ Историјски записи 1953, 374 — 81.

²² Годишњак Поморског музеја, Котор 1959, 171 — 81; 1964, 197 — 207; Историјски записи 1960, 2, 309 — 14.

²³ Злоковић М., Библиографија П. Шеровића, 220, 227.

²⁴ Истор. записи, 1948, 1 — 2, 60 — 68; 125 — 126; Архивски подаци о вјештицама, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 1958, 247 — 58. О прогањању вјештица у Боку писао је 1910. г. Саво Накићеновић у Гласнику далматинске епархије.

²⁵ Гласник Историјског друштва, Нови Сад 1933, 350 — 66; 1934, 337 — 45; Историјски записи, 1954, 1, 243 — 46; Прилози за књижевност..., 1959, 3 — 4, 341 — 47.

карској школи Димитрија Рафаиловића.²⁶ Изванредно познавање иконописа и црквеног сликарског канона као и низ историјских детаља у вези са градњом сакралних објеката на подручју Боке показао је баш у овим приказима који су обимом и стручном оцјеном превазишли уобичајене рецензије и постали приручници за познавање црквене архитектуре и сликарства у овом крају.

Његова сарадња у Енциклопедији Југославије обиљежена је прилозима из прошлости Боке и појединих насеља. У чланку о Боки Которској спомиње прве познате становнике Боке Ардијеје, племенски огранак Пируста, илирске групе која је основала стари Пераст. Описује ратове и миграције и подјелу насеља и администрације између античког Рисна и Котора.²⁷ Значајан је овдје и његов врло концизни рад о родослову породице иконописца Димитријевића — Рафаиловића, појединим сликарима и њиховим главним дјелима.²⁸ А затим слиједи низ кратких написа о појединим бокељским насељима и сакралним објектима.²⁹

Неуморан у раду, врло обазрив у закључцима, објективан у оцјењивању догађаја и личности, пун знања у познавању извора науке, Шеровић је иза себе оставио велико дјело правог научника и родољуба. Његови радови отворили су и обасјали скривене ризнице нашег разноврсног културног блага и сачували их за будућност.

²⁶ Злоковић М., Библиографија..., 222—24, 226, 232.

²⁷ Бока Которска, Енциклопедија Југославије I, 655—57.

²⁸ Димитријевићи — Рафаиловићи, Енциклоп. Југославије, II, 705.

²⁹ Енциклопедија Југославије, I, 344, 358, 558; VI, 522, 509—10.

На крају наводимо литературу о Шеровићу:

Злоковић Игњатије, Петар Шеровић, Старине Црне Горе, III—IV, Цетиње 1965/6, 257.

Злоковић Игњатије, Петар Шеровић, Историјски записи, XXI, XXV, Титоград 1968, 2, 326—330.

Злоковић Игњатије, Петар Шеровић, Которска секција Друштва историчара Црне Горе, Котор 1970, 209—212.

Злоковић Максим, Библиографија радова Петра Шеровића, Которска секција..., 1970, 219—34.

Ивошевић Васо, Петар Шеровић, Весник савеза удружења православног свештенства, Београд 15. VI 1968.

Ивошевић Васо, Петар Шеровић, Православна мисао, XII, Београд 1968, 1—2, 217—19.

Ивошевић Васо, Петар Шеровић о Србима у Хрватској, Вјетром вијани, Споменица друштва „Просвјета“, Загреб 1971, 193—200.

Ивошевић Васо, Сјећање на Петра Шеровића, Весник..., Београд V, 1978.

Луковић Нико, Петар Шеровић, Годишњак Поморског музеја 1969, 251—2.

Мартиновић Нико, Шеровић Петар, Енциклопедија Југославије 8, 1971, 240.

Николић Марко, Петар Д. Шеровић, Православље, Београд 8. V 1968, и 1. IV 1978.